

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра міжнародного і європейського права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан юридичного факультету

Віталій СЕРЬОГІН

«28» серпня 2025 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Безпекова політика ЄС

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти:	перший (бакалаврський)
галузь знань:	29 Міжнародні відносини
спеціальність:	293 Міжнародне право
освітньо-професійна програма	Міжнародне право
вид дисципліни:	вибіркова
факультет:	юридичний

2025/ 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою юридичного факультету

«28» серпня 2025 року, протокол № 1

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Шамрасва Валентина Михайлівна, доктор політичних наук, професор, професор кафедри міжнародного і європейського права

Програму схвалено на засіданні кафедри міжнародного і європейського права юридичного факультету

Протокол від «27» серпня 2025 року № 1

Завідувач кафедри
міжнародного і європейського права

Тетяна СИРОЇД

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 293 Міжнародне право

Гарант освітньо-професійної програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти «Міжнародне право»
кандидат юридичних наук, доцент

Ліна ФОМІНА

Програму погоджено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол від «28» серпня 2025 року № 1

Голова науково-методичної комісії

Ганна ЗУБЕНКО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Безпекова політика ЄС» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності 293 Міжнародне право.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання дисципліни є формування у студентів цілісного уявлення про національні інтереси країн ЄС у сфері безпеки в різних регіонах світу в умовах глобалізації і регіоналізму та механізми їх реалізації з використанням наявних ресурсів.

Викладання дисципліни також передбачає розвиток у студентів практичних навичок аналізу проблемних ситуацій у відносинах Україна-ЄС шляхом розробки інформаційних матеріалів, нормативно-правових актів та вирішення практичних завдань. Вона тісно пов'язана з дисциплінами «Основи теорії міжнародних відносин», «Право міжнародної безпеки» тощо.

1.2. Основними завданнями дисципліни є виявлення специфіки формування спільної політики ЄС, відносин Україна-ЄС у сфері безпекового співробітництва на різних етапах, аналіз основних законодавчих документів у сфері безпеки, визначення сучасного стану безпеки. Відносини Україна-ЄС та основні проблеми співробітництва у сфері безпеки.

1.3. Кількість кредитів – 5

1.4. Загальна кількість годин 150

1.5. Характеристика навчальної дисципліни.	
Предметом вивчення дисципліни є основні відомості у сфері політики безпеки в рамках Європейського Союзу, їх історія, зміст та принципи формування, напрями та механізм реалізації та перспективи розвитку.	
Навчальна програма складається з однієї частини, яка розглядає історію, зміст, принципи, напрями та форми реалізації політики безпеки ЄС, особливості співпраці ЄС інших суб'єктів міжнародного права у процесі реалізації політики.	
Нормативна / За вибором студента За вибором студента	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	
Семестр	
4-й	
Лекції	
32 год.	8
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	6
Лабораторні заняття	
–	–
Самостійна робота	
86 год.	136
Індивідуальні завдання	
–	
Контрольна робота	

1
Форма контролю
залік

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна:

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні набути таких загальних і фахових (професійних) компетентностей: ЗК 2. Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями. ЗК 6. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 7. Здатність працювати в міжнародному контексті. ЗК 10. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види і форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. СК 1. Здатність критично осмислювати теорії, принципи, методи і поняття міжнародного права, права Європейського Союзу, порівняльного правознавства, враховувати темпоральний чинник та прогнозувати основні напрямки розвитку правових систем. СК 2. Здатність формувати судження у сфері міжнародного права, права Європейського Союзу, національного права, порівняльного правознавства, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти. СК 4. Здатність тлумачити і застосовувати право Європейського Союзу, брати участь в адаптації законодавства України до права ЄС, забезпечувати правове супроводження європейської та євроатлантичної інтеграції України. СК 8. Здатність вести дискусію і дебати з міжнародно-правових та загально юридичних питань, готувати справи до розгляду в українських, закордонних, міжнародних судах і арбітражах. СК 10. Здатність дотримуватися основних норм дипломатичного та ділового етикету, враховувати фундаментальні особливості культури, цінностей та правових традицій іноземних держав.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна:

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми https://law.karazin.ua/resources/doks2021/inform_pak/2024-2025/OPP_293_bak_2024_compressed.pdf здобувачі повинні досягти таких програмних результатів: РН 5. Здійснювати порівняльний аналіз правових систем, оцінювати і аргументувати їхні недоліки та переваги, знаходити і тлумачити релеванти, Іноземне законодавство, надавати консультації щодо його змісту і практики застосування, оцінювати та мінімізувати ризики юридично значущих дій з урахуванням множинності правових систем і юрисдикцій. РН 12. Доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення та власний досвід з актуальних питань європейської та євроатлантичної інтеграції, міжнародного права, національного права та порівняльного правознавства. РН 13. Виробляти спільні рішення, працювати в команді, виявляти лідерські якості, визначати пріоритетні цілі у професійному і навчальному контекстах, планувати індивідуальному та групову роботу з метою їх досягнення. РН 15. Використовувати сучасні цифрові технології, здійснювати збирання з різних джерел, систематизацію та аналіз інформації щодо міжнародних і національних правових процесів і явищ. РН 16. Формулювати висновки, розробляти рекомендації, обґрунтовувати власне бачення шляхів розв'язання проблем у сфері правотворчої, право інтерпретаційної та правозастосовної діяльності.

1.8. Пререквізити: Вступ до спеціальності, Основи теорії міжнародних відносин, Теорія держави і права, Міжнародне право (основи теорії).

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Основні теоретичні поняття та підходи до вивчення процесів європейської інтеграції.

Співвідношення категорій «міжнародні відносини», «міжнародна політика» і «світова політика». Міжнародні організації: визначення, основна характеристика, види. Сутність та види інтеграції. Державний суверенітет та інтеграція. Історія європейської інтеграції: еволюція європейської ідеї; установчі договори та Єдиний європейський акт; інституційне будівництво; Конституція ЄС; Лісабонський договір. Структура та архітектура Європейського Союзу

Тема 2. Право Європейського Союзу.

Поняття “право Європейського Союзу”. Основні риси системи права ЄС. Основні принципи права ЄС. Договори заснування та еволюція права ЄС. Первинне та вторинне законодавство. Основні галузі права Співтовариств.

Тема 3. Інституційна система Європейського Союзу.

Інституційна система ЄС: визначення поняття та основні принципи будови. Розподіл влад в інституційній структурі ЄС. Джерела правового статусу інституцій та органів ЄС. Загальна характеристика компетенцій інституцій та органів ЄС. Співвідношення наднаціонального і міжнаціонального представництва у системі інтеграційних утворень. Основні зміни у інституційній системі Європейського Союзу за Лісабонським договором.

Тема 4. Спільна політика ЄС: загальна характеристика.

Компетенція ЄС та основні напрямки діяльності. Базові політики ЄС. Горизонтальні і секторальні політики Економічна інтеграція. Конкурентна політика. Регіональна структурна політика. Спільна аграрна політика. Науково-технічна політика. Соціальна політика.

Тема 5. Співпраця держав ЄС у політичній та безпековій сфері.

Плани побудови європейської системи безпеки в середині ХХ ст. Політичне та безпекове співробітництво європейських країн у 70-80-х рр. ХХ ст. Політика безпеки в рамках ЄС в останнє десятиліття ХХ ст.

Тема 6. Спільна політика безпеки та оборони: механізми нормативної консолідації та реалізації.

Основні етапи становлення системи європейської безпеки. Основні етапи формування та впровадження СПБ. НАТО як фактор функціонування європейської системи безпеки та оборони.

Тема 7. Процес планування та прийняття рішень в рамках ЄПБО.

Інституції ЄС у процесі вироблення та реалізації безпекової політики. COREPER. RELEX. CIVCOM. EUMC. OpsCenter. Роль інших органів ЄС у формування та реалізації безпекової політики.

Тема 8. Структура управління антикризової діяльністю ЄС.

Політичні структури: Комітет з політики та безпеки, Військовий комітет Європейського Союзу, Комітет із цивільних аспектів кризового регулювання, Виконавчі структури: Військовий штаб Європейського Союзу та Підрозділ військового планування та управління, Підрозділ з цивільного планування та управління, Директорат з питань кризового реагування та планування, Розвідувальний та ситуаційний центр ЄС.

Фінансування антикризової діяльності ЄС: Фінансування військових операцій, Особливості фінансування цивільних місій.

Тема 9. Практична діяльність ЄС з урегулювання криз

Антикризова діяльність у рамках ЗЕС. Оцінка практичної діяльності ЗЕС (Механізми антикризової діяльності ЗЕС, Конфлікт у Югославії та роль ЗЕС у його врегулюванні, Місії у Мостарі, Албанська криза та ЗЕС,. Оцінка практичної діяльності ЗЕС). Антикризова діяльність ЄС у рамках СПБО (Поліцейська місія у Боснії та Герцеговині, Військова операція «Алтея» у Боснії та Герцеговині, Спостережна місія в Ачесі, Військова операція у ЦАР, ОПБО та криза в Малі, Протидія піратам Сомалі)

Тема 10. Антикризова діяльність ЄС на пострадянському просторі

Спостережна місія ЄС у Грузії. Прикордонна місія ЄС на молдавсько-українському кордоні. Місія з реформування сектору безпеки в Україні. Оцінка антикризової діяльності ЄС на пострадянському просторі.

Тема 11. Санкційна політика ЄС.

Міжнародні санкції: види та принципи, причини запровадження та очікувані результати. Еволюція санкційної політики ЄС. Економічні та політичні санкції ЄС на сучасному етапі.

Тема 12. Основні особливості сучасного етапу розвитку спільної політики безпеки ЄС.

Правова основа для спільної політики безпеки в ЄС. Процес планування та прийняття рішень у СПБ. Сучасна стратегія СПБ. Співпраця України з державами ЄС у сфері безпеки та оборони. Сучасні виклики та відповіді на них у рамках СПБ. Співпраця ЄС НАТО та ОБСЄ в рамках європейської регіональної системи міжнародної безпеки.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усь ого	у тому числі					усь ого	у тому числі				
лек		пр.	ла б.	інд	с.р.	лек		пр.	ла б.	ін д.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7			11	12		
Тема 1. Основні теоретичні поняття та підходи до вивчення процесів європейської інтеграції.		4	4	-	-	6		1		-	-	12
Тема 2. Право Європейського Союзу .		2	2	-	-	6			1	-	-	12
Тема 3. Інституційна система Європейського Союзу.		2	2	-	-	6		1		-	-	12
Тема 4. Спільна політика ЄС: загальна характеристика		2	2	-	-	6			1	-	-	12
Тема 5. Співпраця держав ЄС у політичній та		2	2	-	-	6		1		-	-	12

безпековій сфері												
Тема 6. Спільна політика безпеки та оборони: механізми нормативної консолідації та реалізації		4	4			10		1	1			12
Тема 7. Процес планування та прийняття рішень в рамках ЄПБО		4	4			10		1				12
Тема 8. Структура управління антикризової діяльністю ЄС.		2	2			6			1			12
Тема 9. Практична діяльність ЄС з урегулювання криз		2	2			6		1				12
Тема 10. Антикризова діяльність ЄС на пострадянському просторі		2	2			6			1			12
Тема 11. Санкційна політика ЄС		2	2			8		1				8
Тема 12. Основні особливості сучасного етапу розвитку спільної політики безпеки ЄС		4	4			10		1	1			8
Усього годин:	150	32	32	-	-	86		8	6	-	-	136

4. Темі семінарських (практичних, лабораторних) занять

4.1. Темі семінарських (практичних, лабораторних) занять для денної форми навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин Денна/заочна
1.	Основні теоретичні поняття та підходи до вивчення процесів європейської інтеграції.	4/-
2.	Право Європейського Союзу	2/1
3.	Інституційна система Європейського Союзу	2/-
4.	Спільна політика ЄС: загальна характеристика	2/1
5.	Співпраця держав ЄС у політичній та безпековій сфері	2/-
6	Спільна політика безпеки та оборони: механізми нормативної консолідації та реалізації	4/1
7	Процес планування та прийняття рішень в рамках ЄПБО	4/-
8	Структура управління антикризової діяльністю ЄС.	2/1
9	Практична діяльність ЄС з урегулювання криз	2/0
10	Антикризова діяльність ЄС на пострадянському просторі	2/1
11	Санкційна політика ЄС	2/1
12	Основні особливості сучасного етапу розвитку спільної політики безпеки ЄС	4/1
Разом:		32/6

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин денна/з аочна
1.	<p align="center">Тема 1. Основні теоретичні поняття та підходи до вивчення процесів європейської інтеграції</p> <ul style="list-style-type: none"> - надайте характеристику співвідношення категорій «міжнародні відносини», «міжнародна політика» і «світова політика». - проаналізуйте міжнародні організації за схемою: визначення, основна характеристика, види. - надайте характеристику та видів інтеграції. - розгляньте співвідношення понять суверенітет та інтеграція. - Історія європейської інтеграції: еволюція європейської ідеї; установчі договори та Єдиний європейський акт; інституційне будівництво; Конституція ЄС; Лісабонський договір. - Як відбувалося правове оформлення інституційної системи ЄС. 	6/12
2.	<p align="center">Тема 2. Право Європейського Союзу.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Означте основні підходи до визначення поняття “право Європейського Союзу”. - Визначте основні риси системи права ЄС. - Проаналізуйте основні принципи права ЄС. - Договори заснування та еволюція права ЄС. - Первинне та вторинне законодавство. - Основні галузі права Співтовариств. 	6/12
3.	<ul style="list-style-type: none"> - Тема 3. Інституційна система Європейського Союзу. - Інституційна система ЄС: визначення поняття та основні принципи будови. - Розподіл влад в інституційній структурі ЄС. - Джерела правового статусу інституцій та органів ЄС. - Загальна характеристика компетенцій інституцій та органів ЄС. - Співвідношення наднаціонального і міжнаціонального представництва у системі інтеграційних утворень. - Основні зміни у інституційній системі Європейського Союзу за Лісабонським договором. 	6/12
4.	<p align="center">Тема 4. Спільна політика ЄС: загальна характеристика</p> <ul style="list-style-type: none"> - Компетенція ЄС та основні напрямки діяльності. - Базові політики ЄС. - Горизонтальні і секторальні політики визначте причини та передумови формування спільних політик ЄС. - Які етапи процесу формування Спільного ринку та Валютного союзу. - Надайте характеристику основних етапів розвитку спільних політик у гуманітарній сфері 	6/12
5.	<p align="center">Тема 5. Співпраця держав ЄС у політичній та безпековій сфері.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Плани побудови європейської системи безпеки в середині ХХ ст. - Політичне та безпекове співробітництво європейських країн у 70-80-х рр. ХХ ст. - Політика безпеки в рамках ЄС в останнє десятиліття ХХ ст. 	6/12
6	<p align="center">Тема 6. Спільна політика безпеки та оборони: механізми</p>	10/12

	<p align="center">нормативної консолідації та реалізації.</p> <ul style="list-style-type: none"> - окреслить основні етапи формування європейської системи безпеки. - визначте можливості політичного та безпекового співробітництва в рамках ЄС. - які нові можливості для України надає інтеграція у європейський безпековий простір - як відбувалася новелізація стратегії безпеки та оборони ЄС. - визначте основні переваги та недоліки СПБО та НАТО у забезпеченні європейської безпеки. - якими шляхами можна було досягти підвищення ефективності СПБО. 	
7	<p align="center">Тема 7. Процес планування та прийняття рішень в рамках ЄПБО.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Інституції ЄС у процесі вироблення та реалізації безпекової політики. - COREPER. - RELEX. - CIVCOM. - EUMC. - OpsCenter. - Роль інших органів ЄС у формування та реалізації безпекової політики. 	10/12
8	<p align="center">Тема 8. Структура управління антикризової діяльністю ЄС.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Політичні структури: Комітет з політики та безпеки, Військовий комітет Європейського Союзу, Комітет із цивільних аспектів кризового регулювання, Виконавчі структури: Військовий штаб Європейського Союзу та Підрозділ військового планування та управління, Підрозділ з цивільного планування та управління, Директорат з питань кризового реагування та планування, Розвідувальний та ситуаційний центр ЄС. - Фінансування антикризової діяльності ЄС: Фінансування військових операцій, Особливості фінансування цивільних місій. 	6/12
9	<p align="center">Тема 9. Практична діяльність ЄС з урегулювання криз</p> <ul style="list-style-type: none"> - Антикризова діяльність у рамках ЗЕС. - Оцінка практичної діяльності ЗЕС (Механізми антикризової діяльності ЗЕС, Конфлікт у Югославії та роль ЗЕС у його врегулюванні, Місії у Мостарі, Албанська криза та ЗЕС., Оцінка практичної діяльності ЗЕС). - Антикризова діяльність ЄС у рамках СПБО (Поліцейська місія у Боснії та Герцеговині, Військова операція «Алтея» у Боснії та Герцеговині, Спостережна місія в Ачесі, Військова операція у ЦАР, ОПБО та криза в Малі, Протидія піратам Сомалі) 	6/12
10	<p align="center">Тема 10. Антикризова діяльність ЄС на пострадянському просторі</p> <ul style="list-style-type: none"> - Спостережна місія ЄС у Грузії. - Прикордонна місія ЄС на молдавсько-українському кордоні. - Місія з реформування сектору безпеки в Україні. - Оцінка антикризової діяльності ЄС на пострадянському 	6/12

	просторі.	
11	<p align="center">Тема 11. Санкційна політика ЄС.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Міжнародні санкції: види та принципи, причини запровадження та очікувані результати. - Еволюція санкційної політики ЄС. - Економічні та політичні санкції ЄС на сучасному етапі. 	8/8
12	<p align="center">Тема 12. Основні особливості сучасного етапу розвитку спільної політики безпеки ЄС.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Правова основа для спільної політики безпеки в ЄС. - Процес планування та прийняття рішень у СПБ. - Сучасна стратегія СПБ. Співпраця України з державами ЄС у сфері безпеки та оборони. - Сучасні виклики та відповіді на них у рамках СПБ. - Співпраця ЄС НАТО та ОБСЄ в рамках європейської регіональної системи міжнародної безпеки. 	10/8
Разом:		86/136

6. Індивідуальні завдання

Завдання на вибір студента є додатковою формою навчальної активності, вони розвивають можливості самостійної роботи і сприяють поглибленому вивченню теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використання знань для вирішення відповідних практичних завдань.

Види завдань на вибір студента з навчальної дисципліни (реферати, доповіді, есе, презентації тощо) визначаються викладачем. Завдання на вибір студента полягають у виконанні одного із зазначених вище видів робіт за визначеною, або обраною студентом за допомогою викладача, темою. Терміни отримання, виконання і представлення результатів завдань на вибір студента визначаються викладачем.

Завдання на вибір студента виконуються особою, яка навчається, самостійно із одержанням необхідних консультацій з боку науково-педагогічного працівника. Допускаються випадки виконання робіт комплексної тематики кількома особами.

6.1. Теми для виконання завдань на вибір студента

1. Теоретичні основи та основні історичні етапи євроінтеграційних процесів.
2. Сутність та види інтеграції.
3. Державний суверенітет та інтеграція.
4. Історія європейської інтеграції: еволюція європейської ідеї; установчі договори та Єдиний європейський акт; інституційне будівництво.
5. Структура та архітектура Європейського Союзу.
6. Спільна політика ЄС: загальна характеристика
7. Економічна інтеграція.
8. Конкурентна політика.
9. Регіональна структурна політика.
10. Єдина аграрна політика.
11. Науково-технічна політика. Соціальна політика
12. Співпраця держав ЄС у сфері політики та безпеки.
13. Плани побудови європейської системи безпеки в середині ХХ ст.
14. Політичне та безпекове співробітництво європейських країн у 70-80-х рр. ХХ ст.
15. Політика безпеки в рамках ЄС в останнє десятиліття ХХ ст.
16. Спільна політика безпеки та оборони: механізми нормативної консолідації та реалізації.
17. Основні етапи становлення системи європейської безпеки.

18. Основні етапи формування та реалізації СП.
19. НАТО як фактор функціонування європейської системи безпеки та оборони
20. Основні особливості сучасного етапу розвитку спільної політики безпеки ЄС.
21. Правова основа для спільної політики безпеки в ЄС.
22. Процес планування та прийняття рішень у СП.
23. Сучасна стратегія СП.
24. Співпраця України з державами ЄС у сфері безпеки та оборони.

7. Методи навчання

Метод навчання – взаємопов’язана діяльність викладача та студента, спрямована на засвоєння студентами системи знань, набуття умінь і навичок, їх виховання і загальний розвиток.

Пояснювально-ілюстративний метод або інформаційно-рецептивний. Студенти одержують знання на лекції, з навчальної або методичної літератури. Студенти сприймають і осмислюють факти, оцінки, висновки й залишаються в межах репродуктивного (відтворюючого) мислення. Цей метод знаходить широке застосування для передачі великого масиву інформації.

Репродуктивний метод. Діяльність студентів носить алгоритмічний характер, тобто виконується за інструкціями, приписами, правилами в аналогічних, подібних з показаним зразком ситуаціях. Організовується діяльність студентів за кількарізним відтворенням засвоєних знань. Для цього використовуються різноманітні вправи, практичні завдання, програмований контроль, різні форми самоконтролю.

Метод проблемного викладу. Науково-педагогічний працівник (НПП) до викладу матеріалу ставить проблему, формулює пізнавальне завдання на основі різних джерел і засобів. Показує спосіб вирішення поставленого завдання. Спосіб досягнення мети – розкриття системи доказів, порівняння точок зору, різних підходів. Студенти стають свідками й учасниками наукового пошуку. Студенти не тільки сприймають, усвідомлюють і запам’ятовують готову інформацію, але й стежать за логікою доказів, за рухом думки НПП.

Частково-пошуковий, або евристичний, метод. Полягає в організації активного пошуку рішення висунутих у навчанні (або сформульованих самостійно) пізнавальних завдань. Пошук рішення відбувається під керівництвом НПП. Процес мислення здобуває продуктивний характер. Процес мислення поетапно направляється й контролюється НПП або самими студентами на основі роботи над програмами (у тому числі й комп’ютерними) і навчальними посібниками. Метод дозволяє активізувати мислення, викликати зацікавленість до пізнання на семінарах.

Дослідницький метод. Проводиться аналіз матеріалу, постановки проблем і завдань і короткого усного або письмового інструктажу студентів. Студенти самостійно вивчають літературу, джерела, виконують інші дії пошукового характеру. Завдання, які виконуються з використанням дослідницького методу, повинні містити в собі всі елементи самостійного дослідницького процесу (постановку завдання, обґрунтування, припущення, пошук відповідних джерел необхідної інформації, процес розв’язання завдання).

Дискусійні методи. Елементи дискусії (суперечки, зіткнення позицій, навмисного загострення й навіть перебільшення протиріч в обговорюваному змістовному матеріалі) можуть бути використані майже в будь-яких організаційних формах навчання, включаючи лекції.

Метод моделювання. Моделювання ситуацій під час навчального процесу – це створення таких ситуацій-моделей, де реальні об’єкти замінюються символами і взаємовідносини між учасниками діяльності складаються не природно, а організовані спеціально під керівництвом НПП, тобто штучно.

8. Методи контролю

Методи контролю – це способи діагностичної діяльності, які дозволяють здійснювати зворотний зв'язок у процесі навчання з метою отримання даних про успішність навчання, ефективність навчального процесу.

Контрольні заходи визначають відповідність рівня набутих студентами знань, умінь та навичок вимогам нормативних документів щодо вищої освіти.

Самоконтроль призначений для самооцінки здобувачами вищої освіти якості засвоєння навчального матеріалу навчальної дисципліни (розділу, теми). З цією метою в навчальних посібниках для кожної теми (розділу), а також у методичних розробках для семінарських занять передбачаються питання для самоконтролю.

Кафедральний контроль проводиться з метою оцінки рівня підготовки студентів з навчальної дисципліни на різних етапах її вивчення і здійснюється у вигляді вхідного, поточного, рубіжного та семестрового контролю.

В освітньому процесі використовуються такі види контролю результатів навчання: вхідний, поточний протягом семестру, контрольні роботи, передбачені навчальним планом, приймання індивідуальних завдань, курсових робіт, підсумковий семестровий, відстрочений контроль.

Вхідний контроль проводиться перед вивченням нового курсу з метою визначення рівня підготовки студентів з дисциплін, які забезпечують цей курс. Вхідний контроль проводиться на першому занятті за завданнями, що відповідають програмам попереднього навчання. Результати контролю аналізуються на кафедральних (міжкафедральних) нарадах та засіданнях методичних комісій спільно з науково-педагогічними працівниками, які проводять заняття із забезпечення дисципліни. За результатами вхідного контролю розробляються заходи з надання індивідуальної допомоги студентам, коригування освітнього процесу.

Поточний контроль проводиться на всіх видах аудиторних занять протягом семестру. Поточний контроль може проводитися у формі усного опитування або письмового контролю на практичних, семінарських заняттях, лекціях, у формі колоквиуму, виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі комп'ютерного тестування тощо. Конкретні форми проведення поточного контролю та критерії оцінки рівня знань визначаються програмою навчальної дисципліни. Результати оцінювання роботи студентів мають бути доведені до відома студентів своєчасно. Формою поточного контролю є ректорські контрольні роботи. Результати оцінювання ректорських контрольних робіт можуть зараховуватися як результати виконання контрольної роботи, передбаченої навчальним планом.

Підсумковий семестровий контроль з навчальної дисципліни є обов'язковою формою оцінювання результатів навчання студента. Він проводиться в терміни, встановлені графіком навчального процесу, та в обсязі навчального матеріалу, визначеного програмою навчальної дисципліни. Семестровий контроль проводиться у формі заліку або семестрового екзамену з конкретної навчальної дисципліни. Студента допускають до семестрового контролю за умови виконання ним усіх видів робіт, передбачених навчальним планом на семестр з цієї дисципліни.

Семестровий залік – форма підсумкового контролю, що полягає в оцінюванні засвоєння студентами лекційного матеріалу, а також виконаних ними певних робіт на семінарських заняттях. Семестровий залік не передбачає обов'язкової присутності

студентів за умови виконання ними всіх видів робіт, передбачених навчальним планом за семестр.

Семестровий екзамен – форма підсумкового контролю з окремої навчальної дисципліни за семестр, що спрямована на перевірку засвоєння теоретичного та практичного матеріалу. Екзамени складають за екзаменаційними білетами, затвердженими кафедрою. Викладач в обов'язковому порядку повинен ознайомити студентів зі змістом екзаменаційних питань, зразком екзаменаційного білету на початку вивчення навчальної дисципліни.

Максимальна сума балів, яку може набрати студент при складанні екзамену з навчальної дисципліни, складає 40.

Оцінка підсумкового контролю виставляється за національною шкалою як сума балів, набраних здобувачем вищої освіти протягом семестру при виконанні контрольних заходів, передбачених програмою навчальної дисципліни (практики) та балів, набраних при складанні семестрового екзамену.

Максимальна сума балів, які може набрати студент при вивченні навчальної дисципліни, складає 100.

8.1. Питання, що виносяться на поточний та підсумковий контроль

1. Теоретичні основи та основні історичні етапи євроінтеграційних процесів.
2. Сутність та види інтеграції.
3. Державний суверенітет та інтеграція.
4. Історія європейської інтеграції: еволюція європейської ідеї; установчі договори та Єдиний європейський акт; інституційне будівництво;
5. Структура та архітектура Європейського Союзу.
6. Загальна політика ЄС: загальна характеристика
7. Економічна інтеграція.
8. Конкурентна політика.
9. Регіональна структурна політика.
10. Єдина аграрна політика.
11. Науково-технічна політика. Соціальна політика
12. Співпраця держав ЄС у сфері політики та безпеки.
13. Плани побудови європейської системи безпеки в середині ХХ ст.
14. Політичне та безпекове співробітництво європейських країн у 70-80-х рр. ХХ ст.
15. Політика безпеки в рамках ЄС в останнє десятиліття ХХ ст.
16. Спільна політика безпеки та оборони: механізми нормативної консолідації та реалізації.
17. Основні етапи становлення системи європейської безпеки ..
18. Основні етапи формування та реалізації СП.
19. НАТО як фактор функціонування європейської системи безпеки та оборони
20. Основні особливості сучасного етапу розвитку спільної політики безпеки ЄС.
21. Правова основа для спільної політики безпеки в ЄС.
22. Процес планування та прийняття рішень у СП.
23. Сучасна стратегія СП.
24. Співпраця України з державами ЄС у сфері безпеки та оборони.

9. Схема нарахування балів

Загальна кількість балів – 100.

Кількість балів за екзамен/залік – 40.

Кількість балів протягом семестру – 60:

Мінімальна сума балів для допуску до екзамену / заліку - 10

Кількість балів за відповіді на семінарських заняттях $\sum 40 = 40$:

Формула обчислення

$$\sum 40 = \frac{\sum 1}{\sum 2} \times 8 \text{ (вісім)}$$

Примітка:

$\sum 40$ – сума максимальної кількості балів

$\sum 1$ – сума балів, що отримав студент за відповіді на семінарських заняттях.

$\sum 2$ – кількість семінарських занять протягом семестру.

8 – коефіцієнт

Контрольна робота – 20 балів.

Поточний контроль						Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом	Екзамен /залік	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T5				
$\sum 40$						20	60	40	100

За результативну наукову роботу (написання наукової роботи, тез доповідей, участь у науково-практичних конференціях, участь у роботі гуртка тощо) за профілем цієї дисципліни, за рішенням кафедри відповідно до критеріїв, встановлених програмою навчальної дисципліни, студент може отримати до 10 додаткових (заохочувальних) балів, але в межах максимальної загальної суми балів – 100.

Відповідь на семінарському занятті – 1-5 балів.

Критерії оцінювання усної відповіді.

Поточний контроль здійснюється, зокрема, у формі опитування та перевірки результатів виступів на семінарських та практичних заняттях в п'ятибальній шкалі оцінок.

5 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття;

- дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами з доктринальних джерел та посиланням на чинне законодавство;

- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;

- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

4 бали ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;

- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег;

- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

3 бали ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;

- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівки викладача;

- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, при чому відповіді нечіткі;

- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається;

2 бали ставиться за наступних умов:

- допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після вказівки викладача;

- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;

- викладає матеріал не достатньо зв'язно і послідовно.

1 бал ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;

- виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Критерії оцінювання контрольних та екзаменаційних/залікових робіт.

Контрольні та екзаменаційні (залікові) роботи виконуються у письмовій формі. Контрольна робота складається з 10 тестових завдань, екзаменаційна/залікова робота – із 40 тестових завдань. Кожне тестове завдання має п'ять варіантів відповідей, тільки одне яких є правильним; за кожен правильну відповідь нараховується один бал.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	для чотирівневої	для дворівневої
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	Незадовільно	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

1. Актуальні проблеми саморегуляції соціального організму Об'єднаної Європи. *Саморегуляція соціального організму країни*: монографія. За ред. В.П.Беха. К.: НПУ ім. М.Драгоманова. 2007. 260 с.

2. Бенуа-Ромер Ф. Право Ради Європи: пер. з англ. навч. Посібник. 2007. 200 с.

3. Буряк П.Ю. Європейська інтеграція та глобальні проблеми. Навч. посібник 2007. 342 с.

4. Волес В. Творення політики в ЄС: Навч. посібник. Пер. з англ. 2004. 380 с.

5. Гаврилюк О.Р., Грицяк Н.В. Європейський Парламент як наднаціональний орган влади Європейського Союзу (Розділ IX); Європейські транснаціональні політичні партії у Європейському Парламенті (Розділ X). *Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії*: Монографія За заг. ред. д.і.н., проф. А.І.Кудряченка. К.: НІСД, 2007. 396 с.

6. Гнатюк М.М., Малик Я.Й., Прокопенко Л.Л. Відносини з Європейським Союзом та процес європейської інтеграції України: навчальний посібник. К.: Вид-во

«Міленіум», 2009. 782 с.

7. Гнидюк Н.А., Федонюк С.В. Розширення ЄС та досвід реформ країн Центрально-Східної Європи у контексті приєднання до ЄС. К.: Вид-во «Міленіум», 2009. 354 с.

8. Грицяк І.А. Європейське управління: теоретико-методологічні засади. Монографія. К.: Вид-во «К.І.С.», 2006. 398 с.

9. Грицяк І.А. Право та інституції Європейського Союзу: навч. посіб.; Нац. Акад. держ. упр. при Президентові України. К.: К.І.С., 2006. 340 с.

10. Грицяк І.А., Говоруха В.В., Стрельцов В.Ю. Правова та інституційна основи Європейського Союзу: підручник. Х.: Вид-во ХарІ НАДУ «Магістр», 2009. 620 с.

11. Грицяк І.А., Немиря Г.М., Палій О.М. Європейська інтеграція (опорний конспект дистанційного курсу навчальної дисципліни): навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 120 с.

12. Дайнен Д. Дедалі міцніший союз: курс євроінтеграції: пер. з англ. навч. Посібник. 2006. 820 с.

13. Дзяд О. В., Рудік О. М. Спільні політики Європейського Союзу та їх значення для України: навчальний посібник. К.: Міленіум, 2009. 668 с.

14. Європейський Союз: основи політики, інституційного устрою та права. Упорядник Інст-т європолітики. Вид-во «Заповіт». 220 с.

15. Колісніченко Н. М. Державна служба в Європейському Союзі. Європеїзація та розвиток державної служби в Україні. К.: Вид-во «Міленіум», 2009. 248 с.

16. Копійка В.В. Європейський Союз: досвід розширення і Україна. К.: Юридична думка, 2005. 448 с.

17. Копійка В.В. Розширення Європейського Союзу. Теорія і практика інтеграційного процесу. К., 2002. 346 с.

18. Кривцова В. М. Теорії та стратегії європейської інтеграції. К.: Видавництво «Міленіум», 2009. 142 с.

19. Критерії членства в СОТ, ЄС та НАТО. Інтеграційні перспективи України. Аналітичне дослідження. К.: 2007. 88 с.

20. Марченко М. Європейський Союз: Словник-довідник. 2006. 180 с.

21. Міжнародне право: словник-довідник. [С. М. Перепьолкін, Т. Л. Сироїд, Л. А. Філянїна]; за заг. ред. Т. Л. Сироїд. Х.: Юрайт, 2014. 408 с.

22. Міжнародні організації / за ред. Ю.Г.Козака. Навч. посібник – 2007.

23. Мудрий Я. Словник-довідник термінів з європейської інтеграції. К.: «Міленіум», 2009. 588 с.

24. Нагорна І. В. Державне управління в країнах-членах ЄС: навч.посібник. К.: Вид-во «Міленіум», 2009. 192 с.

25. Основи права Європейського Союзу: підручник /за заг. ред. Т. Л. Сироїд [координатор проекту А. О. Червяцова]; Харків. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна. Харків: Право, 2018. 456 с.

26. Основи права Європейського Союзу: [підручник](#) / [Л.І. Адашис, Т.М. Анакіна, С.В. Вихрист та ін.]; за заг. ред. Т. Л. Сироїд; Харків. Нац. ун-т імені В.Н. Каразіна. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: Право. 2020. 590 с.

27. Практикум з міжнародного права: Навчально-методичний посібник /Перепьолкін С.М., Сироїд ТЛ. Дніпропетровськ: АМСУ, 2011. 116 с

28. Прокопенко Л. Л. Вступ до європейської інтеграції. К.: Видавництво «Міленіум», 2009. 334 с.

29. Рудік О. М. Вироблення політики та ухвалення рішень в ЄС. К.: Міленіум, 2009. 278 с.

30. Світова та європейська інтеграція: Навчальний посібник / За заг. Ред.. проф. Я.Й.Малика. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. 540 с.

31. Сироїд Т.Л. Міжнародне публічне право: підручник. Одеса: Фенікс, 2018. 744

с.

32. Сироїд Т.Л. Міжнародне публічне право: підручник. Харків. нац. ун-т імені В.Н. Каразіна. – 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: Право. 2020. 648 с.

33. Сорон Жан-Люк. Курс з європейських інституцій: європейська головоломка. К.: ІМВ, 2001. 444 с.

34. Тамм А. Є., Стрельцов В. Ю., Дзюдзюк В. Б. Україна – ЄС: розвиток відносин і основні напрями співробітництва: Модуль 5: навчальний посібник. Х.: Вид-во ХарІ НАДУ «Магістр», 2009. 144 с.

35. Тоді Ф. Нарис історії Європейського Союзу. К., К.І.С.2002.

36. Хоффманн Л., Мьоллерс Ф. Україна на шляху до Європи. К.: Фенікс, 2001. 343с.

37. Шамрасва В.М. Основні теоретичні підходи до дослідження еволюції концепту міжнародна безпека. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна серія: Міжнародні відносини, економіка, країнознавство, туризм. № 8. 2018. С. 88-95

38. Шамрасва В.М. Політика безпеки та оборони ЄС: еволюція формування. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «Право». Вип. 29. 2020. С. 369-378.

39. Шамрасва В.М. Політика безпеки та оборони ЄС: еволюція формування. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «Право». Вип. 29. 2020. С. 369-378.

Допоміжна література

40. Baldwin Richard, Wyplosz Charles. The Economics of European Integration, Second Edition. 2006. 464 p.

41. Debates on European Integration. A Reader. Edited by Mette Eilstrup-Sangiovanni. New York 2006/ 512 p.

42. Economic and Social Law of the European Union. Jo Shaw, Jo Hunt & Chloe Wallace. Great Britain 2007. 516 p.

43. Environmental Policy in the European Union. Actors, institutions and processes. Second Edition. Edited by Andrew Jordan. London 2005. 366 p.

44. EU LAW. Text, cases, and materials. Third edition. Paul Craig, Grainne de Burca. Oxford 2003 1242 p.

45. European Union Politics. Second edition. Michelle Cini. Oxford 2007 496 p.

46. External relations of the European Union. Legal and Constitutional Foundations. Piet Eeckhout. Oxford 2005. 490 p.

47. Hayes-Renshaw Fiona, Wallace Helen. The Council of Ministers. Second Edition. New York 2006. 392 p.

48. Hix Simon. What's Wrong with the European Union and How to Fix It. Cambridge. 2008. 220 p.

49. Interest Representation in the European Union. Justin Greenwood. New York 2003. 310 p.

50. International Relations and the European Union. Edited by Christopher Hill and Michael Smith. Oxford. 2005. 470 p.

51. Magnette Paul. What is the European Union? Nature and Prospects. New York 2005. 230 p.

52. Manfredova Zdenka Patterns of Europeanisation in Central and Eastern Europe. Hamburg. 2005. 286 p.

53. Nugen Neill The Government and Politics of the European union. Sixth Edition. New York 2006. 630 p.

54. Peterson Jhon, Shackleton Michael. The Institutions of the European Union. Second Edition. Oxford 2006. 390 p.

55. Rethinking European Union foreign policy. Edited by Ben Torna and Thomas Christiansen. Manchester and New York. 2004. 176 p.

56. Tallberg Tomas Leadership and Negotiation in the European Union. Cambridge. 2006. 266 p.
57. The Eastern Enlargement of the European Union. Efforts and Obstacles on the Way to Membership. Edited by Anselm Skuhra. Innsbruck 2005. 280 p.
58. The Enlargement of the European Union. Opportunities for Business and Trade. A Guide for the Entrepreneur. *Ine Lejeune and Walter Van Denberghe*. Great Britain 2005. 216 p.
59. The EU, The WTO and the NAFTA. Towards a Common Law of International Trade ? Edited by J.H.H.Weiler. Oxford 2005. 238 p.
60. The International Relations of the European Union. Edited by Steve Marsh and Hans Makenstein. England 2005. 306 p.
61. The Member States of the European Union. Edited by Simon Bulmer and Christian Leguense. Oxford 2005. 400 p.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео лекції, інше методичне забезпечення

1. Euroobserver URL <http://euobserver.com>
2. EurActiv URL <http://www.euractiv.com>
3. Бібліотека Міжнародного центру перспективних досліджень. Тема „Європейська інтеграція”. URL <http://www.icps.kiev.ua/library>.
4. Вісник “УНІАН – Новини ЄС” URL <http://unian.net/ukr/products/95/>
5. Довідник з європейської інтеграції URL <http://eu-directory.ea-ua.info/>
6. Європа в Інтернет: Веб-путівник URL <http://www.knoweurope.net/demo/html/webdir.htm>
7. Загальна інформація про установи ЄС URL <http://europa.eu.int/geninfo/info-en.htm>
8. Офіційний сайт Делегації Європейської Комісії в Україні, Молдові та Білорусі URL www.delukr.cec.eu.int
9. Офіційний сайт ЄС URL http://europa.eu.int/index_en.htm.
10. Сторінка новин EU News URL http://europa.eu.int/news/index_en.htm
11. Урядовий портал. „Європейський вибір” URL http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=741034&cat_id=31455
12. Відносини Україна-ЄС на сайті ЄС URL http://ec.europa.eu/external_relations/ukraine/index_en.htm
13. Україна-ЄС: хронологія відносин URL <http://www.delukr.ec.europa.eu/page262.html>
14. Всі угоди між Україною та ЄС URL http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=31609
15. Угода про партнерство та співробітництво URL http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=31652&cat_id=31609&ctime=1148909555021
16. Угода про реадмісію Україна - ЄС URL <http://www.ukraine-eu.mfa.gov.ua/eu/ua/publication/content/11746.htm>
17. Державний департамент з питань адаптації законодавства URL <http://www.sdla.gov.ua> -
18. Сайт Суду ЄС URL <http://curia.eu.int>
19. Довідник з Європейської інтеграції URL <http://eu-directory.ea-ua.info/index.php#golovna> –
20. Процес прийняття рішень на сайті ЄС URL http://www.europa.eu.int/eur-lex/lex/en/droit_communaute/droit_communaute.htm
21. Міністерство закордонних справ України URL www.mfa.gov.ua (рубрика європейський вибір)